

Rafał MIERNIK

19. Lubelska Brygada Zmechanizowana, Lublin

Katarzyna ANTKOWIAK

12. Wielkopolska Brygada Obrony Terytorialnej, Poznań

Lech KONOPKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza WNPiD

Wojska Obrony Terytorialnej w przeciwdziałaniu COVID-19. Analiza doświadczeń w Wielkopolsce

Streszczenie: Sytuacja międzynarodowa związana z wybuchem kryzysu epidemicznego na całym Świecie spowodowała, że dotychczasowy porządek funkcjonowania poszczególnych państw został poddany ciężkiej próbie. Wirus SARS-CoV-2 ukazał jak bardzo społeczeństwo nie jest gotowe na zmaganie się z zagrożeniami o zasięgu globalnym i biologicznym. Żyjąc w przekonaniu, że epidemie to przeszłość, zlekceważono wszystkie możliwe znaki ostrzegawcze dawane przez naukowców i ekspertów w niniejszej dziedzinie.

Kryzys epidemiczny spowodował paraliż działalności zdecydowanej większości instytucji publicznych, w tym polskich, zarówno w wymiarze gospodarczym w skali makro oraz tej części gospodarki, gdzie kapitał prywatny pełni dominującą rolę.

Celem niniejszego artykułu było ukazanie działań przeciwkryzysowych podjętych przez Polskę, gdzie wobec skali wyzwania zostały wykorzystane wybrane elementy podsystemu militarnego w postaci m.in. użycia Wojsk Obrony Terytorialnej Rzeczypospolitej Polskiej, jako platformy łączącej środowisko militarne z cywilnym w sferze bezpieczeństwa.

Autorzy artykułu zaprezentowali podjęte działania komponentu terytorialnego z punktu widzenia żołnierza tej formacji. Ma to pozwolić czytelnikowi poznać odpowiedź na pytania dotyczące: roli wojsk OT w strukturze bezpieczeństwa Polski czasu pokoju, kryzysu oraz wojny, poznania specyfiki formacji oraz jej elastycznej formy, mogącej się dostosować do zaistniałych potrzeb i realizacji zadań na rzecz składowych podsystemów: ochrony zdrowia, obrony cywilnej i ochrony ludności, bezpieczeństwa wewnętrznego oraz zewnętrznego. W realnym środowisku bezpieczeństwa poddano analizie rozwiązania podjęte w trakcie realizacji zadań przeciwkryzysowych, w kontekście współpracy struktur wojskowych z administracją publiczną w aspekcie procesu planowania cywilnego, wsparcia pozostałych sił i służb w ramach zarządzania kryzysowego.

Słowa kluczowe: obrona terytorialna, koronawirus, zarządzanie kryzysowe, pandemia, 12. Wielkopolska Brygada Obrony Terytorialnej, Wielkopolska, pomoc socjalna, pomoc medyczna, seniorzy

---

1. Wstęp

Koronawirus SARS-CoV-2 wywołujący chorobę COVID-19 po raz pierwszy zdiagnozowany został w grudniu 2019 r. w chińskim mieście Wuhan (Roychowdhury, Zaman, Mitra, 2020, s. 17). Łatwość przemieszczania się oraz sposób rozprzestrzeniania się wirusa spowodowały, iż w krótkim czasie pandemia objęła swoim zasięgiem cały świat, a jej epicentrum stała się Europa (Banaszyk i in., 2020, s. 6).

Rządy państw na całym świecie stanęły przed koniecznością podjęcia szybkich i radykalnych decyzji o wprowadzeniu środków ograniczających transmisję nowe-

go wirusa, a w konsekwencji – ochrony zdrowia i życia swoich obywateli przed nieznanym dotąd zagrożeniem (Podkowik, 2021). Koronawirus SARS-CoV-2 wywołujący chorobę COVID-19 stał się w przeciągu zaledwie kilku dni prawdziwym postrachem mieszkańców wszystkich regionów świata. Ustanawiane regulacje prawne nierzadko dotkliwie ingerowały w wolności i prawa konstytucyjne jednostek, w szczególności wolność przemieszczania się czy wolność działalności gospodarczej, prowadząc zarazem do swoistego zamrożenia normalnego funkcjonowania życia społecznego.

Niniejsze opracowanie powstaje po dwóch latach od wykrycia w Polsce pierwszego przypadku zachorowania na COVID-19. Od tego czasu znacznie zmieniło się życie społeczne, a psychologiczne i ekonomiczne efekty pandemii wpłynęły na wszystkie grupy społeczne i wiekowe.

Przedmiotem niniejszej pracy była analiza szeroko pojętych działań, jakie 12. Wielkopolska Brygada Obrony Terytorialnej podjęła w celu wsparcia i zabezpieczenia lokalnych instytucji, szpitali, placówek służby zdrowia, domów pomocy społecznej, seniorów i wielu innych przedsięwzięć na terenie stałego rejonu odpowiedzialności, jakim jest województwo wielkopolskie i lubuskie.

2. Ogólne założenia koncepcji formowania WOT

W ujęciu funkcjonalnym, Obrona Terytorialna (OT) to zespół terenowych sił i środków wyodrębnionych z poszczególnych podsystemów tworzących system obronny państwa, przygotowanych do realizacji zadań obronnych we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa. Rolą OT jest wspieranie wszelkiej działalności podmiotów państwowych i niepaństwowych na rzecz obronności państwa na szczeblu samorządu terytorialnego.

Obronę Terytorialną tworzą elementy państwa, które współuczestniczą w podejmowaniu decyzji o jego bezpieczeństwie i działają w określonym systemie współzależności. Są to:

- terytorialne organy kierowania obronnością;
- organy administracji publicznej pod zwierzchnictwem wojewody, które przeznaczone są do realizacji zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony na szczeblu samorządu terytorialnego;
- wydzielone elementy wojsk wsparcia.

Do terenowych elementów systemu obronnego państwa zalicza się natomiast:

- formacje i organizacje pozamilitarnego układu obronnego podległe administracji rządowej (Policja, Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna itd.);
- społeczeństwo (właściwie przygotowane do działań w ramach obrony powszechnej), w tym formacje proobronne, paramilitarne itd.;
- infrastrukturę niezbędną do operacyjnego przygotowania terytorium do obrony;
- lokalne i regionalne zasoby (materiałowe, techniczne, elementy infrastruktury/budynki, drogi itd.) (*Wojska Obrony Terytorialnej*, 2018, pkt 0201, s. 10–12).

Mimo, iż formacja Wojsk Obrony Terytorialnej istnieje od 2017 roku, realizowała już wiele operacji zarządzania kryzysowego i została włączona w System Zarządzania

Kryzysowego resortu obrony narodowej¹. Siły i środki Dowódcy WOT z brygad I, II oraz III etapu formowania zostały również ujęte w „Planie Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej” z dniem 24 kwietnia 2020 r.

WOT stanowi ważny element w systemie zarządzania kryzysowego państwa w przypadku reagowania na zagrożenia niemilitarne (np. powódź, pożar wielkopowierzchniowy, epidemia, epizootia, silny mróz/intensywne opady śniegu, huragan, susza/upał, katastrofy w ruchu drogowym, kolejowym, lotniczym).

Zorganizowany System Zarządzania Kryzysowego WOT stwarza możliwości szybkiej i skutecznej pomocy lokalnej społeczności. W ramach tego, formacja przygotowuje i utrzymuje wydzielone siły i środki:

- zespoły oceny wsparcia (ZWO);
- moduły zadaniowe (MZ);
- zespoły wsparcia odbudowy (ZWO);
- naziemne zespoły poszukiwawczo-ratownicze (NZPR).

Powyższe elementy są w gotowości do wsparcia lokalnych społeczności i administracji publicznej w neutralizacji zagrożeń i likwidacji następstw wystąpienia sytuacji kryzysowych w rejonie odpowiedzialności brygad obrony terytorialnej. Dzięki temu mogą w sposób niezwłoczny i powszechny reagować na sytuację lub zaistniały kryzys niemilitarny w celu jego zapobieżenia lub przeciwdziałania, minimalizacji i usuwania jego skutków, a także przywracania stanu sprzed jego wystąpienia.

Jednakże spośród wielu operacji realizowanych dotychczas przez Wojska Obrony Terytorialnej, jednym z najbardziej obrazujących misję formacji i jej rolę w systemie obronności państwa jest realizacja zadań w dobie trwającej obecnie pandemii COVID-19.

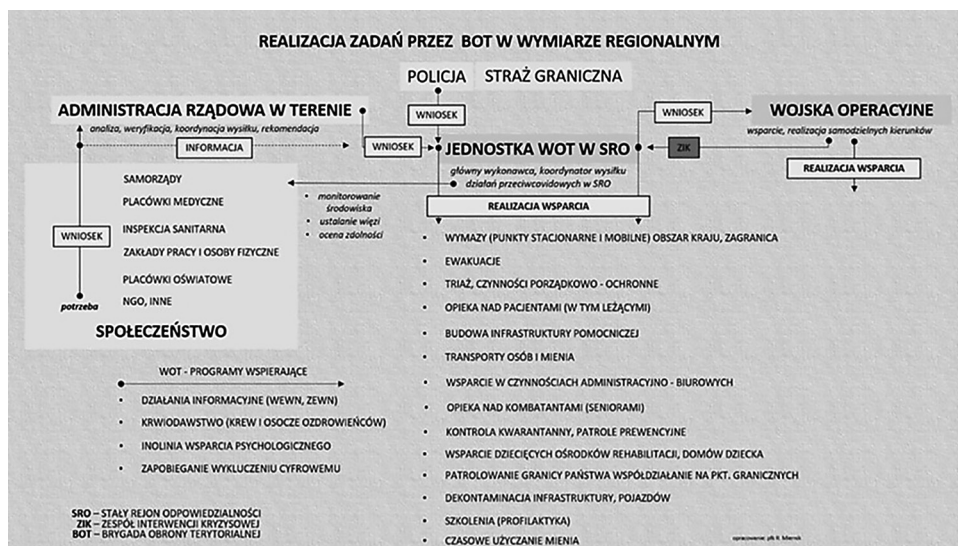
12. WBOT przystąpiła do prowadzenia działań przeciwkryzysowych w oparciu o poniższe akty prawne oraz decyzje i rozkazy:

- 1) ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem SARS-CoV-2, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych;
- 2) decyzja nr 84/DWOT MON z dnia 16 marca 2020 r. w sprawie wsparcia przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2;
- 3) decyzja nr 103/DWOT MON z dnia 23 marca 2020 r. w sprawie wsparcia przez SZ RP działań związanych ze zwalczaniem wirusa SARS-CoV-2;
- 4) decyzja nr 110/Oper./DO RSZ MON z dnia 28 marca 2020 r. w sprawie skierowania wydzielonych sił i środków SZ RP do wsparcia organów administracji publicznej;
- 5) decyzja nr 131/DWOT MON z dnia 6 kwietnia 2020 r. w sprawie wsparcia przez SZ RP Polskiej Agencji Rezerw Materiałowych w działaniach związanych ze zwalczaniem wirusa SARS-CoV-2;
- 6) decyzja Nr 148/DWOTMON z dnia 17 kwietnia 2020 r. w sprawie utworzenia przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej zespołów interwencji kryzysowych do wsparcia ewakuacji i przywrócenia zdolności funkcjonowania domów pomocy społecznej;

¹ Na podstawie: Decyzji Ministra, 2019.

- 7) decyzja nr 157/Oper./DO RSZ MON z dnia 21 kwietnia 2020 r. w sprawie skierowania wydzielonych sił i środków SZ RP do wsparcia organów administracji publicznej;
- 8) decyzja Nr 165/DWOT MON z dnia 30 kwietnia 2020 r. w sprawie utworzenia przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej polskiej grup wymazowych do wsparcia pobierania wymazów od osób objętych nadzorem epidemiologicznym w celu przeprowadzania badań na obecność wirusa SARS-CoV-2;
- 9) decyzja nr 188 DWOT z dnia 1 czerwca 2020 r. w sprawie wsparcia przez Wojska Obrony Terytorialnej działań mających na celu zapewnienie wypoczynku dla zorganizowanych grup dzieci i młodzieży w związku z występowaniem wirusa SARS-CoV-2;
- 10) Plan Zarządzania Kryzysowego Resortu Obrony Narodowej. Decyzja nr 77/Oper./MON z dnia 14 marca 2020 r. w sprawie skierowania wydzielonych pododdziałów SZ RP do pomocy oddziałom Straży Granicznej;
- 11) Rozkaz nr 71 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 19 marca 2020 r. w sprawie operacji wsparcia przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 pk.: „ODPORNA WIOSNA”;
- 12) rozkaz nr 75 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 22 marca 2020 r. w sprawie zmiany Rozkazu Nr 71/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 19 marca 2020 roku w sprawie wsparcia przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 pk. „ODPORNA WIOSNA”;
- 13) rozkaz nr 76 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 27 marca 2020 r. w sprawie operacji wsparcia przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 pk. „ODPORNA WIOSNA”;
- 14) rozkaz nr 128/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 23 czerwca 2020 r. w sprawie operacji wsparcia przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 pk.: „TRWAŁA ODPORNOŚĆ”;
- 15) rozkaz nr 226 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 16 października 2020 r. w sprawie realizacji szkolenia przez Wojska Obrony Terytorialnej w warunkach zagrożenia epidemiologicznego wywołanego koronawirusem 2019-nCoV;
- 16) zarządzenie Operacyjne nr 765/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 25 października 2020 r.;
- 17) rozkaz nr Z-68/20 z dnia 1 listopada 2020 r. w sprawie wsparcia działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 realizowanych w ramach operacji pk. „TRWAŁA ODPORNOŚĆ” na kampanię jesienną;
- 18) rozkaz nr Z-84/20 z dnia 22 grudnia 2020 r. w sprawie wsparcia działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 realizowanych w ramach operacji pk. „TRWAŁA ODPORNOŚĆ” na kampanię zimową;
- 19) rozkaz nr 35/2021 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 18 marca 2021 r. w sprawie realizacji szkolenia przez Wojska Obrony Terytorialnej w warunkach zagrożenia epidemiologicznego wywołanego wirusem SARS-CoV-2 w II kwartale 2021 r.;
- 20) rozkaz nr Z-20 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 26 marca 2021 r. w sprawie wsparcia działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się

wirusa SARS-CoV-2 realizowanych w ramach operacji pk. „TRWAŁA ODPORNOŚĆ” na kampanię wiosenną.

Rysunek 1. Schemat ideowy wsparcia decyzji realizacji działań przeciwkryzysowych (algorytm postępowania decyzji podmiotów cywilnych)

Źródło: Opracowanie własne.

W sytuacjach złożonych o charakterze kryzysowym lub wojennym, nie ma możliwości działania samodzielnego. Zbudowanie właściwego poziomu bezpieczeństwa narodowego wymaga wspólnego wysiłku tak ze strony państwa, jak i społeczeństwa (Kośmider, Gąsiorek, 2017, s. 39).

We współczesnych uwarunkowaniach bezpieczeństwa narodowego² trwała i niezmenną rolę odgrywają siły zbrojne. Są narzędziem, które stanowi o tym, że państwo może się swobodnie rozwijać i kształtować swoją politykę. Ich rolę określają ustawy zasadnicze i szczegółowe, w których stwierdza się, że:

- przeznaczone są do zadań obronnych i poza obroną (Konstytucja Republiki Federalnej Niemiec);
- służą obronie interesów państwa (Konstytucja Królestwa Holandii);
- „Armia służy zapobieganiu wojnie i przyczynia się do zachowania pokoju; broni kraju i ludności. Wspiera władze cywilne przy odpieraniu poważnych zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego i przezwyciężaniu innych nadzwyczajnych sytuacji” (Konstytucja Federalna Konfederacji Szwajcarskiej).

Bogate są również polskie tradycje w postrzeganiu wszechstronnej misji sił zbrojnych. Emanacją roli, jaką w polskiej kulturze i historii przypisywano wojsku, jest treść Konstytucji 3 Maja. Zgodnie z artykułem XI [Siła Zbrojna Narodowa] „(...) Wojsko winno narodowi granic i spokojności powszechnej, słowem winno być jego najsilniejszą tarczą (...) Użyte być więc wojsko narodowe może na ogólną krajową obronę,

² Pojęcia z zakresu bezpieczeństwa narodowego przywołane są zgodnie z definicjami zawartymi w: Ciupiński i in., 2009.

na strzeżenie fortec i granic lub na pomoc prawu, gdyby kto egzekucji jego nie był posłusznym” (Ustawa rządowa).

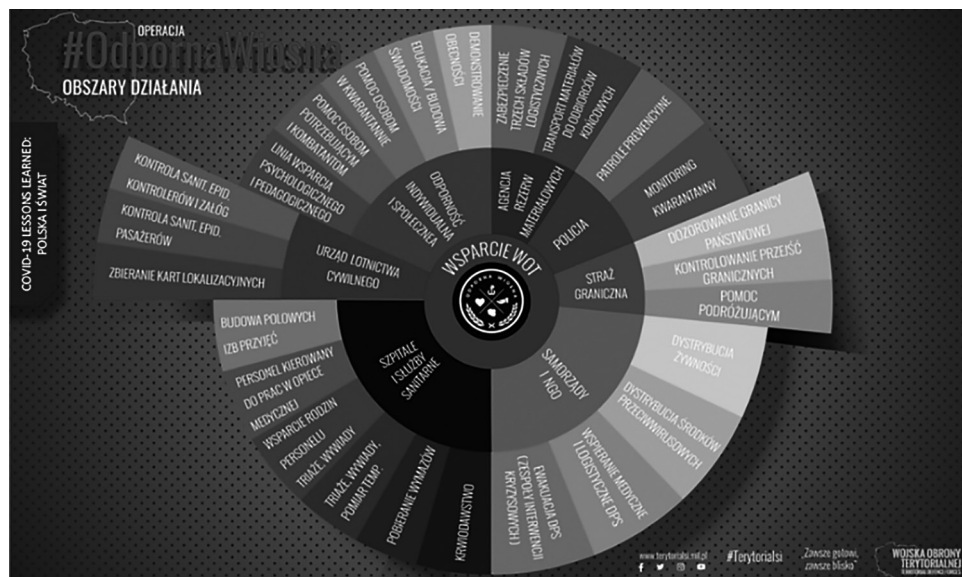
3. Działania 12. Wielkopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej

Minister Obrony Narodowej Decyzją nr 103/DWOT z dnia 23 marca 2020 r. w sprawie wsparcia przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej działań związanych ze zwalczaniem wirusa SARS-CoV-2 rozpoczął proces zaangażowania Sił Zbrojnych RP w walkę z rozprzestrzeniającą się pandemią. W marcu 2020 r. żołnierze 12. Wielkopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej włączyli się w walkę z COVID-19. Oznaczało to przejście z modelu szkoleniowego na przeciwkryzysowy.

Zakres prowadzonych działań związanych z zapobieganiem transmisji koronawirusa oraz łagodzeniem negatywnych skutków jego występowania podzielono na 7 głównych obszarów, które objęły wsparciem:

- samorządy i organizacje pozarządowe;
- szpitale, służby sanitarne i podmioty medyczne;
- urząd Lotnictwa Cywilnego;
- budowanie odporności indywidualnej i społecznej;
- agencję Rezerw Materiałowych;
- Policję;
- Straż Graniczną.

W skład każdego obszaru wchodziły szczegółowe domeny (rysunek 2).

Rysunek 2. Obszary wsparcia WOT

Źródło: Opracowanie DWOT.

Na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej sformowano w każdej brygadzie OT zespoły interwencji kryzysowej (ZIK), których głównym zadaniem jest pod-

jęcie natychmiastowych działań w razie postawienia zadań ze strony władz cywilnych w ramach zarządzania kryzysowego.

Do głównych zadań ZIK należy:

- 1) pobieranie wymazów od mieszkańców, pracowników oraz personelu DPS oraz ich przekazywanie do laboratoriów;
- 2) przeprowadzenie segregacji (triażu) mieszkańców, personelu i pracowników DPS w celu przygotowania ewakuacji do placówek medycznych;
- 3) ewakuacja mieszkańców, personelu i pracowników do wskazanych placówek medycznych;
- 4) dekontaminacja pomieszczeń, sprzętu oraz pojazdów użytych do ewakuacji;
- 5) szkolenia mieszkańców, pracowników i personelu DPS w zakresie wdrożenia czynności mających na celu wyeliminowanie transmisji koronawirusa;
- 6) odtworzenie pierwotnej zdolności DPS do funkcjonowania.

Od dwóch lat każdego dnia żołnierze 12. WBOT realizują wiele zadań, których celem jest pomoc lokalnej społeczności (Gąsiorek, Marek, 2020). Szczególnie ważnym zadaniem była *pomoc socjalna i medyczna na rzecz osób starszych*. Pozycja osób starszych we współczesnym społeczeństwie to często zmaganie się z realnym zagrożeniem ograniczonego uczestniczenia lub nawet wykluczenia z bieżącego życia społecznego. Takie czynniki jak rozluźnienie więzi rodzinnych, pogarszający się stan zdrowia, ograniczenie mobilności, wykluczenie cyfrowe w warunkach pandemii zarysowały się niezwykle ostro. To co dotąd było tylko niedogodnością, w świecie COVID-19 stało się barierą, która izolowała od społeczeństwa.

Obniżenie parametrów subiektywnie ocenianej jakości życia, spadek kondycji psychofizycznej, pogłębione osamotnienie to społeczne i indywidualne efekty pandemii widoczne w życiu seniorów, głównie osób prowadzących jednoosobowe gospodarstwa domowe. O efektach tych słysząc zazwyczaj w prywatnych rozmowach z samymi seniorami (Raport z badania, 2021).

Osoby starsze (60+) według danych GUS stanowią ponad 25,3% mieszkańców Polski. Jest to grupa rosnąca i niezwykle zróżnicowana. Już w 2030 roku będzie liczyła niemal 30% ogółu mieszkańców, a w roku 2050 przekroczy 40% (<https://stat.gov.pl/covid/>).

Jak wynika z raportu GUS „Jakość życia osób starszych w Polsce 2020” osoby starsze narażone są w największym stopniu na izolację społeczną, czyli na funkcjonowanie w sytuacji niewielkiej intensywności lub zupełnego braku kontaktów społecznych z osobami spoza gospodarstwa domowego (<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/osoby-starsze/>). Odsetek wyizolowanych społecznie osób 65+ szacuje się na 9,8%, a wśród 75+ na 14,1%. Osoby 60+ w największym stopniu funkcjonują również w jednoosobowych gospodarstwach domowych, co dodatkowo wzmacnia poczucie samotności i pozostawienia samemu sobie. Realnie nawet do 1 miliona osób w Polsce pozostaje w faktycznej izolacji społecznej, często żyjąc samotnie w swoich mieszkaniach i domach. Osoby te żyją poza systemem wsparcia społecznego, a ich funkcjonowanie nie jest zazwyczaj w żaden sposób monitorowane. Łącznie około 40% polskich seniorów żyło w znaczącym osamotnieniu już przed pojawieniem się COVID-19. Pandemia mogła znacząco wpłynąć na pogłębienie stopnia izolacji społecznej i poziomu osamotnienia.

W czterech falach pandemii seniorzy stanowili większość ofiar śmiertelnych. Zgony będące efektem COVID-19, jak i te, które w sposób pośredni mogą być powiązane z epidemią powstały w wyniku utrudnionego dostępu do usług medycznych, niewystarczająco wydolnej służby zdrowia (braku łatwej ścieżki dostępu do lekarzy internistów, lekarzy specjalistów, w wyniku odwołania planowanych wcześniej zabiegów), a także spadku kondycji psychofizycznej, w wyniku izolacji i ograniczenia aktywności (co mogło znacznie osłabić organizm oraz wywołać lub pogłębić stany depresyjne).

Osoby starsze są także bardziej podatne na różne stany chorobowe i dlatego wśród osób starszych jest najwięcej ofiar śmiertelnych COVID-19. Jest to bardzo poważny problem społeczny, bowiem dotyka dużą część społeczeństwa.

Prowadzenie w trybie alarmowym czynności, polegających na natychmiastowej ewakuacji podopiecznych narażonych na zakażenie SARS-CoV-2 z domów pomocy społecznej do zapasowych miejsc bytowania to zadania zespołów interwencji kryzysowej. Zespoły są kierowane do działania przez Dowództwo WOT na wniosek Głównego Inspektora Sanitarnego lub odpowiedniego wojewody. Żołnierze 12. Wielkopolskiej Brygady przeprowadzili 9 ewakuacji i 3 reewakuacje podopiecznych z DPS, w sumie udzielili pomocy 612 osobom z domów pomocy społecznej w województwie wielkopolskim i lubuskim.

Zespoły interwencji kryzysowych (ZIK) WOT utrzymywane są w 6-godzinnej gotowości do podejmowania działań.

Zaangażowanie Wojsk Obrony Terytorialnej w realizacji wsparcia działań przeciwepidemicznych skoncentrowano w trzech głównych sferach zadaniowych:

Obszar 1: wspieranie Policji, Straży Granicznej, wojewodów oraz władz samorządowych w zakresie zapobiegania rozprzestrzenianiu się koronawirusa oraz wsparcie opieki nad osobami zakażonymi, przebywającymi w kwarantannie oraz osobami starszymi.

Obszar 2: ograniczanie ryzyka transmisji koronawirusa „na” oraz „przez” żołnierzy WOT i członków ich rodzin.

Obszar 3: edukacja personelu i otoczenia w zakresie profilaktyki i zapobiegania zakażeniom będących odzwierciedleniem konkretnych form udzielania wsparcia.

Żołnierze 12. WBOT byli skierowani do uzupełnienia potrzeb w zakresie potencjalnych zagrożeń: Policji, placówek służby zdrowia, Straży Granicznej i Urzędu Lotnictwa Cywilnego, jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych. Celem najszybszego i efektywnego reagowania na powstałe zagrożenia z powstrzymaniem rozprzestrzeniania się wirusa, przedstawiciele brygady brali czynny udział w posiedzeniach centrum zarządzania kryzysowego szczebla wojewódzkiego i powiatowego.

Biorąc pod uwagę specyfikę formacji i punkt ciężkości całości podjętych działań 12. WBOT w ramach operacji pod kryptonimem „ODPORNĄ WIOSNĄ”, warto skoncentrować się na konkretnych działaniach żołnierzy TSW wśród społeczeństwa, mianowicie na zadaniach realizowanych w ramach Obszaru 1.

W kontekście *współdziałania z Policją* (fotografia 1) te czynności dotyczyły przede wszystkim kontroli osób przebywających w kwarantannie (spowodowanej powrotem z zagranicy lub zakażeniem się SARS-Cov-2). Ponadto żołnierze wspólnie z funkcjonariuszami Policji realizowali działania polegające na kontrolowaniu samochodów

spoza danego powiatu (na podstawie numeru rejestracyjnego pojazdu) w związku z wprowadzeniem czasowego ograniczenia w przemieszczaniu się w okresie Świąt Wielkiej Nocy. Również realizowano bieżące zadania w utrzymaniu bezpieczeństwa publicznego w ramach wsparcia służby prewencji Policji. Nosząc maseczki oraz rękawiczki żołnierze 12. WBOT dawali przykład w zakresie profilaktyki. Widoczne plecaki medyczne pozytywnie wpływały na wizerunek patroli oraz podkreślały gotowość do udzielenia pomocy. Żołnierze wraz z funkcjonariuszami Policji łącznie odwiedzili **344 974** adresów w ramach kontroli kwarantanny oraz przeprowadzili **5636** wspólnych patroli z policją.

Fotografia 1. Realizacja wspólnych patroli 12. WBOT z Policją w SRO

Źródło: Archiwum 12. WBOT.

W zakresie działań zleconych 12. WBOT przez samorząd, wsparcie udzielane było w sposób zróżnicowany, w zależności od potrzeb samorządu (województwa, powiatu czy wręcz gminy). Polegało one głównie na szeroko pojętym zabezpieczeniu logistycznym. W skali „mikro” dotyczyło ono: transportu środków sanitarnych (tj.: maseczek o różnym poziomie ochrony, kombinezonów ochronnych, przyłbic, płynów do dezynfekcji rąk itp.) z baz Agencji Rezerw Materiałowych i placówek „Banku Żywności” do instytucji samorządowych (szpitali wojewódzkich, powiatowych, gminnych ośrodków zdrowia) (fotografia 2). Dodatkowo transportowano namioty niezbędne do postawienia tymczasowych izb przyjęć w szpitalach. 12. Wielkopolska Brygada wsparła: **82** placówki medyczne, **27** placówek Inspekcji Sanitarnej, przewieziono łącznie **2090 ton żywności i środków medycznych**, przetransportowano **7003 butle** (tj. 409 319 litrów gazu medycznego).

Fotografia 2. Realizacja transportów żywności i środków medycznych do podmiotów cywilnych

Źródło: Archiwum 12.WBOT.

Ponadto w ramach wsparcia szpitali i służb sanitarnych realizowano następujące zadania:

- 1) budowa polowych izb przyjęć;
- 2) kierowanie personelu do prac w opiece medycznej;
- 3) wsparcie rodzin personelu medycznego;
- 4) prowadzenie wywiadów środowiskowych;
- 5) pomiar temperatury;
- 6) pobieranie wymazów (liczba pobrań przekroczyła **395 478** – stan na 31.12.2021 r. (fotografia 3 i 4);
- 7) krwiodawstwo.

W tych niecodziennych okolicznościach zaangażowanie żołnierzy 12. Wielkopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej okazało się ogromnym wsparciem działań placówek oraz odciążeniem dla personelu medycznego.

Wspieranie lokalnych społeczności w ramach walki z COVID-19 nie byłoby możliwe bez udziału samorządów i organizacji pozarządowych oraz koordynacji tych działań na poziomie administracji w województwie. W tym celu na poziomie Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej opracowano i wdrożono aplikację webową o nazwie *Platforma wsparcia samorządów, organów sanitarnych i podmiotów leczniczych*. Aplikacja powstała pod nadzorem Zespołu Działań Cyberprzestrzennych WOT dzięki pracy i zaangażowaniu podchorążych Wojskowej Akademii Technicznej oddelegowanych do działań w ramach operacji pk. „Odporna Wiosna” (rysunek 3). Samorządy wnioskowały za pośrednictwem wojewody o wsparcie WOT.

Fotografia 3. Realizacja wymazów przez żołnierzy 12.WBOT

Źródło: Archiwum 12.WBOT.

Fotografia 4. Mobilny punkt wymazowy DRIVE-THRU

Źródło: Archiwum 12.WBOT.

Rysunek 3. Platforma wsparcia samorządów, organów sanitarnych i podmiotów leczniczych

Źródło: Opracowanie DWOT.

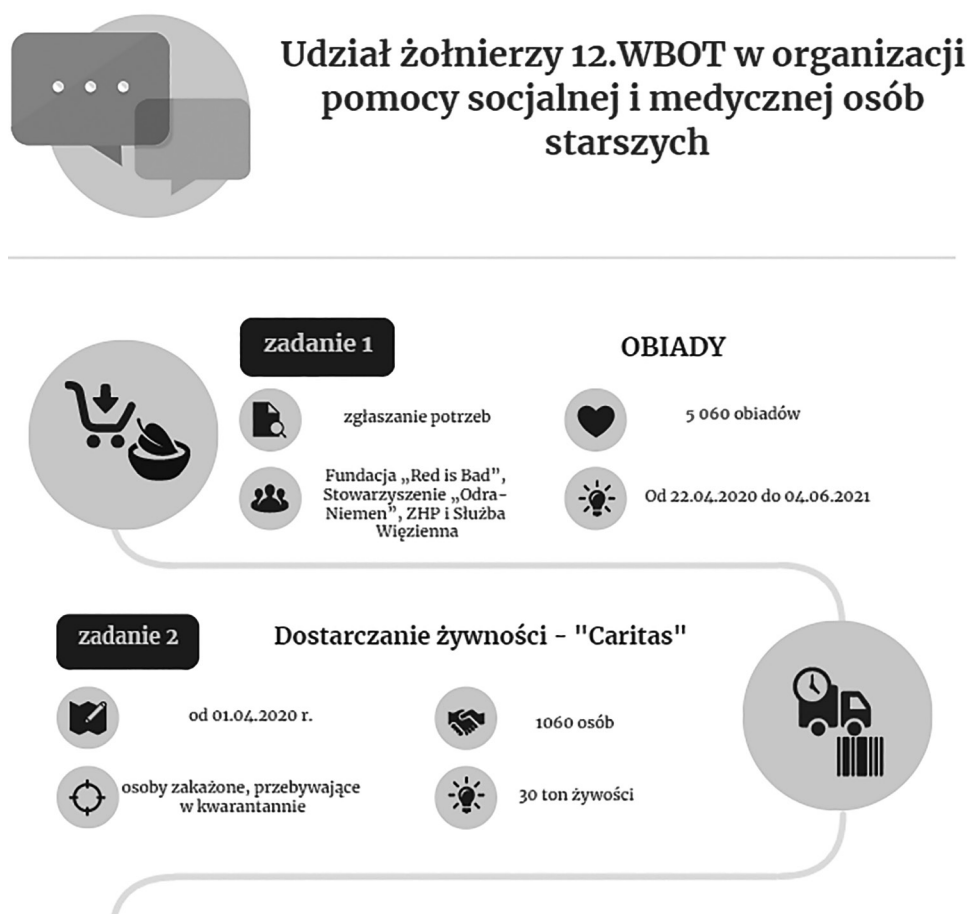
Do działań o charakterze informacyjnym ukierunkowanych na wzmacnianie odporności społecznej w dobie epidemii uruchomiono infolinię wsparcia psychologicznego adresowaną do osób, które:

- zgłaszają wzmożony lęk związany z możliwością zarażenia się;
- przebywają w dobrowolnej lub przymusowej izolacji czy kwarantannie domowej;
- posiadają wśród bliskich osoby chore, zarażone lub z podwyższonej grupy ryzyka;
- odczuwają bezradność związaną z zaistniałą sytuacją epidemiologiczną;
- odczuwają nieadekwatne obawy o zdrowie swoje i członków swojej rodziny;
- miały kontakt z osobami z grupy ryzyka COVID-19 i w związku z tym czują wysoki dyskomfort psychiczny;
- odczuwają nieustanne napięcie psychiczne;
- są samotne, zagubione.

Początkowo infolinia obsługiwana była stacjonarnie, w siedzibie Dowództwa WOT w Zegrzu. Obecnie proces ten odbywa się zdalnie poprzez przekierowania połączeń do pełniących dyżury w całej Polsce konsultantów.

W pierwszej fazie w działalność infolinii (od 17 marca do 31 maja 2020 r.) zaangażowanych było 135 psychologów (psychologowie z 31 wojskowych pracowni psychologicznych, psychologowie – pracownicy RON oraz żołnierze TSW). Udzielono wsparcia 5815 osobom. Od 1 czerwca 2020 r. wszystkie przychodzące połączenia obsługuje telefoniczna Linia Wsparcia Psychologicznego Narodowego Funduszu Zdrowia.

Żołnierze 12. Wielkopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej od początku pandemii SARS-CoV-2 wspierają kombatanatów. Zaangażowali się w akcję „Obiady dla bohaterów” i dostarczali żywność do ich domów na terenie wielkopolski. Pomagali im harcerze. Organizatorami akcji „Obiady dla bohaterów” były: Fundacja Nie Zapomnij o Nas, Stowarzyszenie Odra-Niemen (oddział wielkopolski) oraz Stowarzyszenie im. gen. bryg. Bolesława Nieczuja-Ostrowskiego (rysunek 4 i 5). Do pomocy włączyli się również harcerze ZHP i ZHR. Przedsięwzięcie miało charakter ogólnopolski. W ramach akcji, żołnierze dostarczali ciepłe posiłki zasłużonym seniorom oraz utrzymywali z nimi kontakt telefoniczny, by monitorować ich potrzeby. Od początku pandemii koronawirusa, terytorialsi starają się zapewnić pomoc weteranom, by nie narażać ich na kontakt z wirusem. Żołnierze dostarczają im leki, robią zakupy i przede wszystkim poświęcają czas na rozmowę, bo seniorom najbardziej doskwiera samotność.

Rysunek 4. Udział żołnierzy 12. WBOT w organizacji pomocy socjalnej i medycznej osób starszych

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 5. Udział żołnierzy 12. WBOT w organizacji pomocy socjalnej i medycznej osób starszych

Źródło: Opracowanie własne.

W momencie uruchomienia szczepień dla seniorów, Wojska Obrony Terytorialnej wprowadziły specjalnie z myślą o osobach starszych infolinię. Działanie infolinii ma usprawnić proces realizacji szczepień w ramach Narodowego Programu Szczepień (rysunek 6).

Rysunek 6. Infolinia wsparcia dla wszystkich seniorów

Źródło: Opracowanie DWOT.

Z takiej pomocy cały czas mogą korzystać również wielkopolscy i lubuscy seniorzy. Jak dotąd, do 12. Wielkopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej z prośbą o pomoc zwróciło się ponad 250 seniorów. W tym również kombataneci, którzy od początku pandemii przebywają pod opieką wielkopolskiej brygady. Terytorialsi koordynują pomoc w dowozie przez podmioty do tego zobowiązane (np. gminy, urzędy miast) lub w sytuacji szczególnie trudnej, sami organizują wojskowy transport do punktów szczepień.

W związku z wystąpieniem na terenie województwa wielkopolskiego ognisk choroby ptasiej grypy, wojewoda wielkopolski wystąpił z wnioskiem o wydzielenie sił i środków 12. WBOT do pomocy w likwidacji drobiu (1 000 000 SZTUK DROBIU) zakażonego wysoce zjadliwą grypą ptaków (HPAI).

Fotografia 5. Pomoc żołnierzy 12. WBOT w likwidacji drobiu zakażonego HPAI

Źródło: Archiwum 12. WBOT

Fotografia 6. Pomoc żołnierzy 12. WBOT w likwidacji drobiu zakażonego HPAI

Źródło: Archiwum 12. WBOT.

20 żołnierzy z 12. Wielkopolskiej Brygady oraz 10 z Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych, poleciało do brytyjskiego Dover w pierwszy dzień świąt Bożego Narodzenia, by zmienić polski personel medyczny. Wojskowi zajęli się przeprowadzaniem testów na obecność COVID-19 wśród oczekujących na przejazd kierowców ciężarówek. Ich zadaniem była również dystrybucja żywności i napojów. Operacja przyjęła kryptonim „ZUMBACH” na cześć pilota Dywizjonu 303. Do zadań Polaków należało wsparcie brytyjskich lekarzy oraz służb w dwóch miejscach, gdzie przeprowadzane były testy (wjazd do portu Dover oraz autostradzie M20, która prowadzi do tego miasta).

Fotografia 7. Realizacja wsparcia poza granicami kraju – operacja ZUMBACH

Źródło: Archiwum 12. WBOT.

Dom Dziecka nr 2 w Poznaniu zmagał się z koronawirusem. Pozytywny wynik testu pojawił się u siedemnastu osób. Z zakażeniem zmagало się dziesięć na trzydziestu pracowników placówki oraz siedmioro z dwudziestu siedmiu wychowanków. Wszystkie dzieci oraz pracownicy zostali objęci kwarantanną, a osoby z pozytywnymi wynikami testów dodatkowo izolacją.

„Zakażeń było tak dużo, że do opieki nad zdrowymi dziećmi zostało tylko troje wychowawców. – Minimalna liczba opiekunów przypadająca na jedną zmianę, to sześć osób – informował Wojciech Walczak, dyrektor Domu Dziecka nr 2 w Poznaniu”. O pomoc poprosił Wojska Obrony Terytorialnej. Na miejsce oddelegowano czwórkę żołnierzy 12. WBOT. Żołnierze na czternaście dni zamieszkali z podopiecznymi pla-

cówki. Przez dwa tygodnie opiekowali się dziećmi, pomagali w lekcjach i organizowali czas wolny.

Fotografia 8. Wspólny czas z dziećmi z Domu Dziecka nr 2 w Poznaniu

Źródło: Archiwum 12. WBOT.

4. Zakończenie

Okres epidemii COVID-19 wprowadził do naszego codziennego życia dużo zmian. Szczególnie są one dotkliwe dla osób starszych, które z reguły są przyzwyczajone do obranego trybu życia i z niechęcią przystają na jego zmianę. Zostały one nagle odcięte od większości kontaktów społecznych. Znacznie rzadziej są odwiedzane przez znajomych, a nawet członków rodziny. Rzadziej też wychodzą z domu. To sprzyja pogorszeniu nastroju, ogranicza komfort psychiczny i sprzyja odczuwaniu takich stanów psychicznych jak: lęk, przygnębienie, zagubienie, obawa niepewnej przyszłości, poczucie niezaradności (braku kontroli), a nawet lekkiej depresji.

Pandemia COVID-19 wywołała wieloaspektowy kryzys, który wykroczył poza ramy problematyki zdrowia publicznego, ale dotyka również wszelkich innych wymiarów życia zbiorowego, poczynając od kwestii gospodarczych, przez społeczne, polityczne, skończywszy na kulturowych. Zjawisko to zmieniło percepcję społeczną otaczającej rzeczywistości oraz międzyludzkich interakcji, w wymiarze zarówno prywatnym, jak i publicznym. W o wiele większym stopniu niż dotychczas, relacje społeczne zostały uzależnione od technologii, a niepewność związana z procesami, na które społeczeństwo nie miało wpływu, spowodowała zredefiniowanie życiowych priorytetów oraz ujawniła poziom kompetencji społecznych i predyspozycji związanych z potrzebą społecznej solidarności.

Kryzys pandemiczny i gospodarczy, postawił na nowo pytanie o wydolność państw narodowych w zapewnianiu publicznego bezpieczeństwa, ładu i społecznego dobrobytu.

W tych warunkach nowy rodzaj sił zbrojnych, jakim są Wojska Obrony Terytorialnej musiał zredefiniować swe doktrynalne zapisy dotyczące zadań podejmowanych przez brygady obrony terytorialnej. Miejsce doktrynalnych zapisów o likwidacji skutków uderzeń na obiekty cywilne, ewakuacji ludności cywilnej, zwalczaniu skutków katastrof i klęsk żywiołowych, a także ataków terrorystycznych, zastąpiło zwalczanie skutków pandemii oraz przeciwdziałanie jej rozwojowi. Natomiast cały czas aktualny pozostał zapis o wspieraniu lokalnych społeczności i elementów podsystemu niemilitarnego w realizacji zadań zarządzania kryzysowego.

W ten sposób Wojska Obrony Terytorialnej w praktyce udowodniły swą gotowość do realizacji hasła „Zawsze gotowi, zawsze blisko”, a jednocześnie udowodniły zdol-

ność do podjęcia nowych wyzwań wynikających z nowych zagrożeń, co ma swój wymiar strategiczny – nowy rodzaj sił zbrojnych jest podatny na adaptację stosownie do charakteru zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa w turbulentnym otoczeniu.

Bibliografia

- Roychowdhury R., Zaman S., Mitra A. (2020), *COVID-19: Few Facts & Figures*, „NUJS Journal of Regulatory Studies”.
- Banaszyk P., Deszczyński P., Gorynia M., Malaga K. (2020), *Experience of the Covid 19 Pandemic as a Potential Catalyst of Selected Economic Concepts Modification Summary*, University of Economics and Business, Poznań.
- Podkowik J. (2021), *Prawa człowieka w czasach zarazy – wyzwania dla sądowej ochrony praw jednostki w dobie pandemii COVID-19*, Warszawa.
- Wojska Obrony Terytorialnej w Operacji DD-3.40 (2018), DWOT 1/2018, Warszawa, pkt 0201.
- Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr Z-2/MON z dnia 2 kwietnia 2019 r.
- Kośmider T., Gąsiorek K. (2017), *Powszechna Obrona Terytorialna podstawą bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”, nr 3.
- Ciupiński A., Dawidczyk A., Drost M., Gąsiorek K. i in. (2009), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa.
- Konstytucja Republiki Federalnej Niemiec z dnia 25 maja 1949 r. (z późn. zm.).
- Konstytucja Królestwa Holandii z dnia 25 marca 1815 r. (z późn. zmianami).
- Konstytucja Federalna Konfederacji Szwajcarskiej z dnia 18 kwietnia 1999 r. (z późn. zm.)
- Ustawa rządowa z 3 maja 1791 r., XI. Siła zbrojna narodowa.
- Gąsiorek K., Marek A. (2020), *Działania Wojsk Obrony Terytorialnej podczas pandemii COVID-19 jako przykład wojskowego wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa*, „Wiedza Obronna”, vol. 272, nr 3.
- Raport z badania „Jakość życia osób starszych w Polsce w pierwszym roku pandemii COVID-19”, 2021.
- <https://stat.gov.pl/covid/>, 22.07.2021.
- <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/osoby-starsze/>, 19.07.2021.

Territorial Defense Forces in countering COVID-19. Analysis of experiences in Wielkopolska

Summary

The global situation linked to the outbreak of a pandemic crisis around the world, has put the current order of operation of individual countries to a severe test. The SARS-CoV-2 virus showed how much the society is not ready to deal with global and biological threats. Living in the belief that epidemics are a thing of the past, all possible warning signs from scientists and experts in the field have been ignored. The epidemic crisis has paralysed the activities of the vast majority of public institutions, including Polish ones, both in economic terms on a macro scale and in the part where private capital plays a dominant role. The aim of this article was to show the anti-crisis actions taken by Poland, where in the face of the scale of the challenge, selected elements of the military subsystem were used in the form of, among others, the use of the Polish Territorial Defense Forces as a platform connect-

ing the military and civil environment in the sphere of security. The authors of the article showed the activities of the territorial component from the point of view of the soldier of this formation. This is to allow the reader to know the answer to questions about: the role of territorial troops in the security structure of Poland's time of peace, crisis and war, getting to know the specificity of the formation and its flexible form, which can adapt to the existing needs and tasks for the benefit of the components of the subsystems: health protection, civil defence and civil protection, internal and external security. In the real security environment, the solutions undertaken during the implementation of anti-crisis tasks were analysed in the context of cooperation of military structures. with the public administration in terms of civil planning process, support to other forces and services in crisis management.

Key words: Territorial defense, coronavirus, crisis management, pandemic, 12th Greater Poland Territorial Defense Brigade/12th Wielkopolska Territorial Defense Brigade, Greater Poland, social assistance, medical assistance, seniors

